

To forskjellige hjem – Barn om delt bosted

Two different homes – Children about shared residence

Hilde Lidén

Forsker I, Institutt for samfunnsforskning

Hilde Lidén, Dr. Polit. i Sosialantropologi, NTNU (2000). Lidén er forsker I ved Institutt for Samfunnsforskning (ISF), Oslo. Hennes forskningsinteresser er barndom, oppvekst, familiepolitikk, transnasjonal migrasjon, flyktninger og menneskerettigheter. Hennes forskning inkluderer rettighetsdilemmaer i nasjonal og internasjonal politikk, hverdagsliv og medborgerskap, hovedsakelig med utgangspunkt i barn, ungdom og generasjonsrelasjoner.

hli@samfunnsforskning.no

Ragni Hege Kitterød

Forsker I, Institutt for samfunnsforskning

Ragni Hege Kitterød, Dr. Polit. i Sosiologi, Universitetet i Oslo (2003). Kitterød er forsker I ved Institutt for samfunnsforskning (ISF) Oslo. Hennes forskningsinteresser er velferds- og familiepolitikk, arbeidsmarked, likestilling i yrkesliv og familie og fordeling av ansvar og omsorg for barn blant foreldre som bor hver for seg.

r.h.kitterod@samfunnsforskning.no

Sammendrag

Norsk familieliv har endret seg vesentlig siden Gullestads studie *Kitchen Table Society* (1984). Artikkelen beskriver hvordan kulturelle modeller for likestilt familie, fellesskap og tilhørighet blir forhandlet om gjennom det praktiske arbeidet med å skape et hjem for barn med delt bosted etter foreldrenes samlivsbrudd. Hjem viser til lokalitet, materialitet og temporært organisert samvær og hverdagsoppgaver. Hjem betyr også komplekse sosiale og emosjonelle familierelasjoner. Yngre barn forstår gjerne rettferdighet som likhet i betydning av å dele likt, og begrunner at de liker bo-ordningen med at dette er rettferdig for foreldrene. De er også opptatt av at foreldrene skal tenke på hva som er det beste for barnet, og at barnet skal ha medbestemmelse. Det er imidlertid vanskeligere å finne løsninger på disse normene i det daglige, gitt de ofte komplekse praktiske, emosjonelle og relasjonelle rammene de har for familielivet.

Nøkkelord

Hjem, barn, foreldreskap, delt bosted, tilhørighet

Abstract

Family life in Norway has changed significantly since Gullestad's study *Kitchen Table Society* (1984). This article describes how cultural models for gender equal parental roles, feelings of togetherness and belonging are negotiated through children's practical work of creating a home, when they have shared residence following their parents' divorce. Home refers to locality, materiality and temporarily organized togetherness and everyday tasks. Home also means complex social and emotional family relations. Younger children tend to understand justice as equality in the sense of sharing equally and thus justify shared residence as a living arrangement that is fair to their parents. They are also concerned that the parents should consider what is best for the child and that the child should have a say. However, it may be difficult for children to find solutions that meet the standards of equality and fairness on an everyday basis, given the often complex practical, emotional and relational frameworks for their family lives.

Keywords

Home, children, parenting, shared residence, belonging

Innledning

I flere studier har Marianne Gullestad drøftet hvordan hjemmet er symbolsk ladet og egnet åsted for å studere kulturelle kjerneverdier. I sin studie av hjem og hverdagsrelasjoner med utgangspunkt i unge arbeiderklassemødre i en norsk drabantby rundt 1980, skriver Gullestad (1984) fram ulike spenningsfelt i de kulturelle normene knyttet til hjemmet som sted. Steder kan forstås som spesifikke rammer for sosiale møter og muligheter, hvor disse alltid vil bli tolket ut fra deltakernes sosiale posisjon (Tuan, 1974; Olwig & Gulløv, 2003). Hjemmet viser til komplekse sammenhenger mellom fysiske, sosiale og kulturelle betingelser for relasjoner og hverdagsliv. I denne artikkelen vil vi undersøke dagens forståelser av hjem som bosted med utgangspunkt i barn og unge som bor vekselvis hos far og mor når disse ikke lenger bor sammen. Hjemmet er for de fleste barn forbundet med blodsband og familiepraksiser. Delt bosted er ett eksempel på hvordan forholdet mellom hjem og familie ikke er gitt, men er noe som det stadig forhandles om. Et samlivsbrudd endrer vilkårene for hvor og hvordan familier (gjen)formes og vedlikeholdes. Reetablering åpner for at flere personer blir inkludert i foreldrenes nye hushold, og bindes sammen gjennom hverdagsrutiner. Et slikt utvidet og sosialt dynamisk rom for å forhandle om tilhørighet («relatedness») som går ut over biologiske kategorier, er et sentralt tema i det Janet Carsten (2000) forstår med *Cultures of Relatedness*. Hun foreslår å gjøre slike trivielle hverdagshandlinger til en analytisk innfallsvinkel for å undersøke hvordan folk skaper, reforhandler og gir mening til familie under nye betingelser. Delebarnas familie blir et sosialt dynamisk rom hvor de forhandler om tilhørighet som går ut over biologiske kategorier. Barns fortellinger om hjemmet som sted kan dermed gi innsikt i deres sosiale posisjon og handlingsmuligheter. Vi ser dette som et egnet område for å undersøke sosiale, politiske og kulturelle betingelser for hjem og familieliv, hvor dette kan kaste lys over idealer for og grensdragninger mellom hjem, familie og tilhørighet, og mellom det offentlige og private.

Det norske samfunn har gjennomgått betydelige endringer siden 80-tallet, og «hjem» utspiller seg på måter som gjenspeiler dagens forståelser av likestilling, foreldreskap og barndom. Gullestad (1984) beskriver unge husmødres forventninger til mer samarbeid og likere arbeidsfordeling i hjemmet på begynnelsen av 1980-tallet, men hjemmet var fortsatt kvinnens domene, slik hun ser det fra kvinnenes ståsted. I studien var skilsmisse et aktuelt tema. Gullestad knytter samlivsbruddene bl.a. til nyere forventninger om arbeidsfordeling og likeverd, og drøfter betydningen av velferdsordninger for alenemødre. Ved samlivsbrudd var det en selvfølge at hjemmet forble kvinnens arena. Fedrene flyttet ut, og mange forsvant også ut av barnas liv. Vår studie gir et ganske annerledes bilde. I Norge, som i mange andre land, har det vært en sterk økning i bruk av delt bosted for barna når foreldre skiller lag. I en spørreundersøkelse i 2012 oppgav omtrent en av fire foreldre som bodde hver for seg at barna hadde delt bosted (Kitterød et al., 2016),¹ og trolig er andelen enda høyere i dag.² Økningen i delt bosted har sammenheng med en mer involvert farspraksis og økt yrkesaktivitet blant mødre, og dessuten klare normer om et likestilt foreldreskap uansett om foreldre bor sammen eller ikke (Lidén & Kitterød, 2019). Det har også vært flere regjendringer som oppmuntrer til større likedeling av foreldreskapet når foreldre bor hver for seg (Lidén & Kitterød, 2019). Selv om delt bosted er blitt vanligere enn før blant de fleste

-
1. Ifølge Statistisk sentralbyrås registerbaserte statistikk bor nå omtrent ett av fire barn under 18 år fast sammen med bare en av sine foreldre (Statistisk sentralbyrå, 2019), men denne statistikken forteller ikke hvor stor andel av disse barna som har delt bosted.
 2. En fersk studie fra Folkehelseinstituttet viser at nærmere halvparten av foreldre som skiller lag, velger en løsning der barna bor omtrent like mye hos begge to. Funnet er basert på upublisert materiale fra FamilieForSK-studien (Folkehelseinstituttet, pågående; personlig kommunikasjon med forsker Tonje Holt).

grupper av foreldre, er det fremdeles mer utbredt blant grupper med høy utdanning og inntekt enn blant dem med mindre sosioøkonomiske ressurser, og det er vanligere når foreldrene deltok like mye i omsorgsarbeidet før bruddet, enn når mor hadde hovedansvaret hjemme (Kitterød et al., 2016).

Delt bosted og sterke normer for likestilt foreldreskap former barns oppfatninger av hjem og familie. Ved å veksle mellom mors og fars hjem forhandler de om tilhørighet og hvem de er og kan være. Familieliv blir ikke en selvsagt ting, de merker kontraster, inkludering og mulig avvisning «på kroppen». Beskrivelsene barn gir av deres liv kaster lys over forståelser av hjem som et felles prosjekt knyttet til lokalitet, materialitet og temporært samvær, men også betingelser for subjektivitet og fellesskap i dagens Norge.

I artikkelen vil vi først se hvordan barnas hjem to steder formes gjennom fysiske og materielle forhold, hverdagsrutiner og relasjonene til de som er til stede. Andre del drøfter hvordan hjem to steder ikke bare skapes av relasjoner knyttet til hvert av stedene, men også av relasjonene mellom hjemmene, både i form av kontinuitet i rutiner og personer, men også gjennom grensdragninger mellom og innad i hjemmene. Vi diskuterer avslutningsvis skillet mellom hjemmet og den offentlige sfære, blant annet hvordan familiepolitiske føringer virker inn i barnas liv og forventninger til relasjoner.

Studien av barns erfaringer med delt bosted

Studien av barns erfaringer med delt bosted er gjort på oppdrag av Barne- og likestillingsdepartementet (Lidén & Kitterød, 2019; BLD, 2016a). Vi har intervjuet 35 barn og unge i alderen 9 til 19 år om deres erfaringer med delt bosted. Barna i grunnskolealder ble rekruttert gjennom fem skoler i nabolag med ulik sosioøkonomisk sammensetning av foreldregruppen i Oslo og Akershus. Vi fikk hjelp av sosiallærer/rådgiver i rekrutteringsarbeidet, og barn som man visste at hadde eller hadde hatt delt bosted, fikk et informasjonsskriv og en samtykkeerklæring med hjem. I alt 16 barn der foreldrene returnerte samtykkeerklæringen, ble intervjuet. Intervjuene foregikk på skolen. Informantene ble bedt om å tegne familien sin som utgangspunkt for samtalen. For deltakerne på videregående skole valgte vi en annen rekrutteringsform. Vi la informasjon om forskningsprosjektet ut på skolens intranett, og ba de som ønsket å bidra om å kontakte oss, enten via SMS eller e-post. I alt meldte 17 informanter seg på denne måten. Informasjonen om forskningsprosjektet og invitasjon til å delta ble også lagt ut på Barne- og likestillingsdepartementets Facebook-side. Denne informasjonen ble delt i sosiale medier, og enkelte er rekruttert på denne måten. Ungdomsutvalget dekker seks videregående skoler i tre kommuner. Ungdommene ble intervjuet på en offentlig arena, som en kafe, biblioteket eller på skolen. De sa at motivasjonen for å delta var at de hadde en erfaring, enten god eller vanskelig, som de mente var viktig å få fram for å utfylle forståelsen av hva delt bosted innebærer for barn og ungdom. Intervjuene ble gjennomført som åpne livsløpsintervjuer.

At informantene bor i og nær storbyen Oslo innebærer at boligprisene er høyere enn ellers i landet, samtidig som et godt offentlig transporttilbud kan gjøre det enklere å bevege seg mellom foreldrenes boliger. Mange av våre informanter har hatt delt bosted siden de var små, og flere av ungdommene representerer dermed en «pionergenerasjon» av familier med delt bosted. De yngre informantene, samt noen eldre der foreldrene har skilt lag forholdsvis nylig, har erfaringer med delt bosted fra en periode der dette er en vanlig og nesten forventet bo-ordning i enkelte miljøer.

Informantene har reflektert over erfaringer fra deres ståsted i dag. Mange, både barn og unge, sier eksplisitt i intervjuene at de forstår hendelser og relasjoner annerledes i dag enn

tidligere. Fortellingene er dermed refortolkninger ut fra nåtidens blikk. En forståelse av hvordan narrativer er situerte, er høyst relevant i vårt materiale (se f.eks. Gubrium & Holstein, 2009). Intervjuer forstått som biografiske fortellinger, narrativer, gir innblikk i de spesifikke forståelser og referanser som er tilgjengelige for barn når de snakker om egne erfaringer (Thomsen, Bo & Christiansen, 2016). Delt bosted har vært et omdiskutert tema som omtales i offentlige medier, og som foreldre snakker om hjemme, barn på skolen og det tas opp som tema i TV-programmer for barn. I intervjuene finner vi spor etter noen felles måter å snakke om delt bosted på, som viser til utbredte diskurser om familie, likestilling og barnerettigheter. Disse gir barn et repertoar og begreper som de bruker for å skape mening i egne opplevelser.

I framstillingen bruker vi fortellingene til Jenny, Aslak, Birgit, Andreas, Anette og Bjørnar, som alle har vokst opp med delt bosted i middelklassefamilier i sentrumsnære eller østre deler av Oslo. Fortellingene er valgt fordi de i fortettet form formidler sentrale forhold og forståelser i vårt materiale, og fordi de viser variasjoner i posisjon og erfaringer som er gjenkjennelig i materialet som helhet.

Tilhørighet til to hjem

Delt bosted handler om hverdagsliv. Det handler også om det å være barn, ungdom og familie gitt dagens norske og nordiske oppvekstforhold, arbeidsliv og velferdssamfunn. Jenny (17 år) beskriver hvordan hjemmet ikke er en avsondret enhet, men bestemmes i stor grad av oppgaver og forhold utenfor hjemmet. Begge foreldrene har lange arbeidsdager, og særlig moren bruker tid på jobben om kveldene. For henne selv er det venner, skole og fritidsaktiviteter. Jenny har bodd vekselvis hos moren og faren siden foreldrene skilte lag da hun gikk i barnehagen. Da hun gikk på barneskolen var foreldrene uten nye partnere. «Jeg bodde sammen med bare mamma og så bodde jeg sammen med bare pappa.» Hun syns ikke det var så ulikt de ukene hun tilbrakte sammen med hver av foreldrene. «Jeg hadde det jeg trengte begge steder, ja, det var ikke sånn at jeg gjorde forskjellige ting.» Betingelser for hjem og tilhørighet endrer seg med økende alder. På ungdomsskolen ble forflyttingen mer tungvint, selv om foreldrene fremdeles bodde nær hverandre. «Jeg hadde flere ting og mer å gjøre, det ble vanskeligere, jeg hadde ikke alt jeg trengte hos begge, jeg måtte pakke veldig mye hver gang. Ja, det å flytte kom i veien for så mye.» Hun fikk da lyst til å få et fast bosted. «Hvor jeg har mine egne rutiner og ikke trengte å endre på dem annen hver uke.» Kontakten med foreldrene endrer seg også etter som barn vokser til. For Jenny inntraff en ytterligere endring da husholdet hos faren i denne tiden ble utvidet da han fikk samboer og etter hvert et nytt barn. «Så fikk jeg en lillesøster på pappas side. Jeg ville jo egentlig flytte til mamma. Men nå kan jeg jo ikke det, siden jeg har en lillesøster.»

Når vi spør om det er mulig å høre hjemme to steder, svarer Jenny:

Ja, jeg tror det går. Hvis man har alle tingene man trenger, begge steder, og har et rom man på en måte er fornøyd med, så går det. Det er bare at foreldrene må delta like mye i barnet sitt liv, og vise like stor interesse, så føler man jo at man er like stor del. Og at man opprettholder de samme vanene og sånne ting. Det tenker jeg kanskje er viktig i hvordan det skal føles som hjemme.

Jenny peker her på tre forhold som hun mener er viktig for å oppleve hjemlighet: *materiellitet*, *temporalitet* og *relasjoner*. Hjem er forstått som noe håndfast, som å veksle mellom to fysiske og materielle boliger. Til hvert av hjemmene er det knyttet et sett av personer. Skifte av hjem og fellesskap innebærer regelmessige brudd, men også kontinuitet gjennom rytme

og vaner. Temporalitet kommer også fram i endringer i ordninger som gjøres over tid. Hjemmet som sted oppleves gjennom samspillet av fysiske, temporære og sosiale forhold. Disse blir tolket fra barnets posisjon innenfor familiens intergenerasjonelle hierarki (Olwig & Gulløv, 2003). Når Jenny og de andre informantene beskriver nærmere hvilke forhold som skal til for at de hører hjemme i farens og morens hushold, viser de til ambivalente erfaringer som utdyper og nyanserer disse betingelsene. Beskrivelsene av delt bosted, kan, om vi følger Gullestads argumentasjon, ikke bare gi innsikt i sentrale verdier og normer for familie og hverdagsliv, men også i hvordan velferdsstaten og det offentlige er til stede i dagens norske familieliv.

Hjem som materialitet

Jenny forteller: «Jeg har et eget rom både hos mamma og pappa. Så jeg føler meg jo velkommen. Det er jo et rom der til meg, så.» Rommet hennes hos mamma har de pusset opp sammen: «Det er mye finere hos mamma, men hos pappa føler jeg at det ikke er så viktig.» At faren bruker rommet hennes som oppbevaringsrom, gjør at hun føler seg mer på besøk hos faren. Hun vektlegger dessuten det å ha «tingene man trenger» på hvert av stedene. «Siden jeg flytter hele tiden, og kommer med bag, så føler jeg på en måte at jeg er gjest.» Det er derfor viktig for henne å ha klær og utstyr begge steder, tingene blir et uttrykk for tilhørighet. Etter hvert som hun blir eldre blir det stadig mer hun synes hun trenger å flytte med seg hver gang. Det slitsomme med pakking, og baggen som uttrykk for det rastløse, blir mer til stede i bevisstheten hennes.

Husets rom får mening ut fra bruk, men, slik det er i Jennys tilfelle, også hva slags kontroll hun har over rommet og over hjemmet som sted. I norske hjem er det vanlig at barn har et eget rom, og gutterommene og jenterommene utgjør viktige kjønnete arenaer for barnas selvforståelse knyttet til kjønn, autonomi og fellesskap (Lidén, 2005). For Jenny blir et eget rom et uttrykk for om det er plass til henne, at hun regnes med i familien, eller ikke. Det blir også et uttrykk for hennes plass i generasjonshierarkiet, bl.a. gjennom hvordan de voksne gir henne medbestemmelse eller om de tar avgjørelser over hodet på henne. Kulturspesifikke forventninger til innflytelse blant annet for bruk av rom er ett eksempel på hvordan det materielle, sosiale og kulturelle er sammenvevet i forventningene til hjemlighet.

Som Janet Carsten (2004) skriver, har minnene om barndommens hus en særlig evokativ kraft, og er nær knyttet til emosjonelt ladede relasjoner. For Birgit (17 år) er huset der hun vokste opp før foreldrene flyttet fra hverandre da hun var sju år, stedet der hun har følt seg aller mest hjemme.

Da jeg var fire år, så flyttet vi inn i et hus, og det eier faren min fortsatt. Så det er jo fint, sånn noe å knytte seg til. For det har jo vært en del flytting, og nye kjæresten, og stesøsken her og der, så det har vært litt sånt turbulent. Så det synes jeg er fint, at vi har det huset, som base.

Birgits far blir boende i huset de bodde i før skilsmissen, mens moren flyttet inn i en liten leilighet i nabolaget. «Jeg fikk aldri den hjemmekoselige følelsen, der, det stedet. Det var alltid noe nytt, og jeg fant aldri min plass.» Selv om Birgit opplever huset hos faren som kontinuitet, blir også dette huset forandret. Etter at Birgits far får en kjæreste som flytter inn hos ham, blir stedet et annet.

De har kastet alle møblene, alle de gamle tingene som var hjem, de er borte. Alt på rommet mitt, alt. Det er kjempes fint der nå, pusset opp og fint, det er ikke det, men det er ikke mitt hjem lenger. Den trygge basen ble borte, og det var skikkelig tøft for meg.

Etter at rommet hennes blir inntatt av andre, og alt som hun forbandt med egen barndom er fjernet, har hun ikke lenger en selvfølgelig plass i fellesskapet. For faren er oppussing av barndomshjemmet en måte å uttrykke partnerens plass og tilhørighet i huset. Oppussing av boligen blir et felles prosjekt i parets «samstemte selvskaping», slik Aarseth (2011) beskriver det i sin studie av moderne familieliv. Tilsvarende Gullestad (1984) beskriver Aarseth hvordan fellesskap, selvutvikling og intimitet skapes gjennom å investere i felles hjem, og er framtreddende i norsk og nordisk forståelse av hjemlighet. I innsatsen for å skape huset om til et nytt hjem inntar farens kjæreste boligen som hennes domene, og tar kontroll over hjemmet. Birgit gis lite plass i denne prosessen. Dette blir forsterket av at kjærestens datter flytter inn, mens Birgit ikke lenger har et rom og et sted som er hennes. I Birgits tilfelle blir oppussing i form av stedsbygging (*place making*) samtidig en måte å definere tidligere relasjoner *ut* av hjemmet. Det synliggjør også hvordan hjemmet ikke bare er et uttrykk for fellesskap, men også ulike former for delelinjer og hierarkier (Gullestad, 1984; Carsten, 2004).

Det er flere enn Birgit som beskriver hvordan boligen som de hadde før foreldrenes brudd, skaper kontinuitet i livet deres. Aslak (16) for eksempel forteller at moren ble boende i farens barndomshjem, mens faren flyttet til en leilighet i nærheten da Aslak var åtte år. Flest forteller om at begge foreldrene må finne en ny leilighet i etterkant av samlivsbruddet, og at nye forhold fører til at de også flytter på nytt. At foreldrene blir boende i det opprinnelige nabolaget og at barna fortsetter på samme skole og beholder de samme vennene, bidrar til at endringer i familielivet skjer innenfor kjente omgivelser. Hjemmet som sted blir formet av tilhørigheten de har til nabolaget. Når en eller begge foreldre bosetter seg i nye nabolag og bydeler, innebærer det å veksle mellom hjem også å erfare kontraster i nabolag og omgivelser. Disse barna blir ofte mer hjemmesentrerte i det nye lokalmiljøet.

Hjem som temporalitet

Det andre forholdet Jenny peker på er temporalitet. Tidsaspektet oppleves særlig gjennom bruddene i tilværelsen (Lidén, 2005). Blant våre informanter er den vanligste ordningen for delt bosted at barnet bor én uke hos hver av foreldrene. Noen velger andre løsninger. De kan endre bo-ordning og rytme fordi dette passer barnet eller foreldrene bedre. Det er for eksempel flere av de eldre informantene som har byttet til å bo to uker hos hver, fordi de syntes én uke ble for slitsomt. Det mest vanlige blant våre informanter er at søsken har samme bo-ordning og forflytter seg samtidig, men noen har yngre eller eldre søsken som bor fast hos en av foreldrene, eller har en annen rytme for når de forflytter seg.

Temporalitet kommer også fram gjennom vanedannelse og kontinuitet. I sin artikkel om ideen om hjem beskriver Mary Douglas (1992) hjemmet som et praktisk prosjekt preget av regulerte gjøremål, formet av regler og hverdagsrutiner. Hun forstår hjemmet som et ideelt og framtidsrettet prosjekt og et fellesskap der gjensidighet og redistribusjon binder personene sammen. Det krever noe av personene, også innordning etter prosjektets strukturer og moral. Barn vokser inn i slike innforståtte forventninger og regulerte gjøremål.

Når Aslak (16 år) blir spurt om hvordan han opplever det å ha to hjem, legger han vekt på vanene som skaper kontinuitet på tvers av sted: «Jeg spiser brødsbiter med peanøttsmør hos begge hver dag hele uka, så da er det ikke så annerledes». Han forteller at hverdagsrutiner morgen og kveld, leksearbeid og måltider ikke blir vesentlig forstyrret av hvor han er. Et hverdagsliv hvor de daglige rutinene gjentas og blir kroppsliggjort, skaper gjenkjennelighet uansett hvor han er.

Da Jenny var yngre, var kontinuitet i vaner på tvers av sted enklere å få til. Ungdom opplever temporalitet og rytme annerledes enn yngre barn, ut fra hva som er betydningsfullt i

dagene deres, og hva de forstår skal og kan skje. Forståelse av rutiner og regler endrer seg. Jenny forklarer: «Jeg har fått mine egne meninger, og vil ta mine egne valg.» For Jenny ble forskjellene mellom foreldrenes personlighet og syn på bl.a. oppdragelse tydeligere etter som hun ble eldre, og etter at faren fikk ny familie. Forskjellene kommer blant annet til uttrykk i hvordan de praktiserer regler og avtaler. «Det er strengere hos pappa. Men hos mamma kan jeg gjøre litt mer hva jeg vil: Sove lenge, være lengre ute. Jeg vil si at jeg nå har to forskjellige liv hos mamma og pappa. Jeg liker ikke det.» Tidligere kontinuitet i regler og rutiner på tvers av hjemmene har blitt avløst av diskontinuitet og en større oppmerksomhet om forskjeller.

Hverdagsrutinene bidrar til å reprodusere en sosial orden, og Jenny erfarer at generasjonshierarkiet får ulike symbolske uttrykk og praksis i de to hjemmene. Som Mary Douglas (1992) argumenterer for, krever hjemmet som prosjekt noe av personene som inngår, også innordning. Jennys vurdering av kontraster i regler og rutiner i farens og morens hjem, viser nettopp til hvordan det ideelle prosjektet som former hjemmet, krever noe av den enkelte. Hjem som prosjekt uttrykker kulturspesifikke former for autonomi og fellesskap, bl.a. gjennom den særlige logikken for resiprositet som forventes mellom medlemmene. For eksempel kommer dette fram i morens mer liberale praksis som omfatter bare de to kvinnene, sammenlignet med mer definerte forventninger mellom voksne og barn i farens nye familie.

Rutiner underbygger samtidig at personer har sin selvfølgerige plass i fellesskapet (Carsten, 2004). Dette kommer særlig tydelig fram når barna beskriver at de ikke blir inkludert i slike hverdagsrutiner. Birgit for eksempel forteller hvordan farens nye partner ikke ville ha henne boende i huset: «Hun sa det blir så mye klesvask, og det blir så dyrt, og det blir ekstra middag, alt som skal få meg til å føle meg at jeg er et problem.» For den nye partneren blir kontroll over gjøremål, og hjemmet som felles prosjekt, en viktig markør for hvem som hører til og posisjonen hun ønsker å innta i det nye forholdet.

Hjemmets relasjoner

En vei å gå for å forstå forholdet barn har til to hjem er gjennom å undersøke nærmere hvem de deler hverdagsrutiner med (Haugen, 2010; Winther, 2006). Personene som husholdet består av, farger hjemmelivet. Fellesskap blir bundet sammen av måltider og andre oppgaver som inngår i hjemmet som felles prosjekt. For mange blir beskrivelsen av hjem en fortelling om fortid og nåtid, særlig når hvem de bor sammen med, endrer seg over tid, fra bare å omfatte biologiske relasjoner, til å bli befolket av foreldrenes nye familier. Det er ikke bare avgjørende hvem som inngår i hjemmet, men hva slags forventninger de har til hverandre. Foreldre-barn relasjonen er grunnleggende og symboltung, og i beskrivelser informantene har av relasjoner, kommer det fram spesifikke forventninger til foreldre, sammenlignet andre som fyller hjemmet. Parallelt med økt variasjon i familieformer og i hvem man definerer familierelasjoner til, peker flere norske og nordiske studier på at de biologiske båndene og foreldre-barn relasjonen har fått stadig større betydning (Andersen, 2005; Berman, 2019; Howell & Melhuus, 2001; Aarseth, 2011). For eksempel trekker Andreas (19 år) fram den særlige relasjonen mellom barnet og hver av foreldrene når han reflekterer over hva det vil si å være debarn: «Vi forholder oss til foreldrene våre som individer på en helt annen måte enn det jeg tror de som har foreldre som er sammen, gjør, fordi man forholder seg til en av gangen.»

Når Jenny trekker fram foreldrerelasjoner som det tredje forholdet som er avgjørende for om hun føler seg hjemme, vektlegger hun at begge foreldrene deltar i barnets liv og viser

interesse, og at de gjør det «like mye». Det kommer samtidig fram en forståelse av at barnet selv er forpliktet til å opprettholde en tett relasjon til begge foreldrene og deres hushold. De tar ansvar for dette gjennom å bo fast både hos mor og far. Som en av de yngre barna uttrykker det: «Jeg skiller ikke på mamma eller pappa, for jeg vil begge to vel, jeg vil liksom ikke at noen av de skal få vondt eller tro at én av dem er bedre enn den andre.» De vil ikke fordele enten mor eller far. I tillegg til at lik fordeling bekrefter for barnet at begge foreldrene prioriterer samvær med det, vil lik fordeling understreke likeverd. Rettferdighet for foreldrene blir her forstått som å ha lik ordning hos begge.

Nære relasjoner til både mor og far kan oppfattes som et uttrykk for at barnet er elsket og har en selvfølkelig plass i foreldrenes liv. Å ha hverdagsansvaret alene i perioder gir hver av foreldrene et større omsorgsrepertoar. Avhengigheten mellom barnet og den enkelte forelder forsterkes, og relasjonen blir mer avgjørende. I informantenes beretninger er det få spor av at de har andre forventninger til fedres enn mødres omsorgsinnsats, de forventer nærvær, innsats og oppfølging fra begge. Som Jenny forventer de et likestilt og barnesentrert foreldreskap. Da Jenny bodde en uke hos hver av foreldrene, opplevde hun at de var like engasjerte i hennes liv og aktiviteter i det daglige. Omsorgsoppgaver endrer seg imidlertid over tid: «Før var det egentlig likt, men nå føler jeg at mamma deltar mer i livet mitt.» Dette kan henge sammen med flere forhold, som synet på regler og overlappende interesser mellom mor og datter, men også med at hennes plass i farens liv og hans involvering endrer seg ved at han har fått ny familie. At morens hjem nå er mer åpent for hennes venner enn farens, er uttrykk for at å bry seg «like mye» ikke bare er avhengig av foreldrene, men også av hvordan barn involverer foreldrene i deres liv. For Jenny betyr en lillesøster at hun gjerne vil engasjere seg i farens familie som storesøster, hun kjenner en ny form for tilhørighet gjennom relasjonen til lillesøsteren. Hun får dermed dårlig samvittighet både overfor faren og søsteren om hun ikke prioriterer tid hos dem. Dette fører til at hun fortsetter å veksle mellom hjemmene, selv om hun helst vil bo ett av stedene.

Forventninger til lik omsorgsinnsats fra begge foreldrene er ett av områdene der vi kan observere endring i kjønnede posisjoner i familielivet, sammenlignet med hva Gullestad, (1975; 1984) finner i sine tidlige studier. Der inntar foreldrepæret komplementære roller, hvor hjemmet og omsorgsarbeid var kvinners domene. Rettferdigstenkning som våre informanter uttrykker, speiler at de siste tiårs politiske målsetting om kjønnslikestilling i arbeidslivet og familielivet har blitt en norm og en praksis som former barns forståelser av familierelasjoner og hjem. Mødrene til informantene er yrkesaktive, og flere arbeider mer enn fedrene, eller er mer dedikerte til jobben. Foreldre kan jobbe lengre dager i periodene de er uten barn som kan begrense barnas muligheter for å endre bo-ordning (Lidén & Kitterød, 2019). Beskrivelsene barna gir av foreldrenes tilpasninger og omsorgsarbeid viser store variasjoner både mellom mødre og mellom fedre. Gitt vårt utsnitt av erfaringer, synes utformingen av foreldreskapet mer å være i bevegelse både for kvinner og menn som praktiserer delt bosted for sine barn, enn at det er klare kjønnede mønstre. Likevel ser vi at oppgaver i hjemmet kan bli mer tradisjonelt fordelt når særlig fedrene etablerer nye familier, slik vi f.eks. kan lese ut av Birgits beskrivelser. Dyaden far/mor og barn påvirkes av nye partnere, og dette gir endrede betingelser for hjemmet som sted. Vi finner likevel at også når hjemmet befolkes av nye personer, er vedlikehold av den nære relasjonen til mor og far viktig og symboltung. I vårt materiale kom dette særlig til uttrykk i de få tilfellene der mor eller far prioriterer en partner framfor samvær med barnet, tar parti for partneren framfor barnet om det oppstår misstemning eller konflikter mellom barnet og steforelderen, eller som i Birgits beskrivelse, når far ikke forsvaret barnets selvfølkelige plass i hjemmet, men overgir kontrollen til sin nye partner.

Foreldrenes nye familier kan åpne for at flere personer blir inkludert som nære relasjoner. Dette kan gi kontrasterende opplevelser av hva det er å være hjemme. Når Anette (12 år) beskriver familie, er denne liten hos mamma. «Da er det meg, broren min og mamma.» Hos faren er de mange flere. «Det er meg, hunden min, stesøstera mi, stemoren min og pappa. Og broren min.» Hun veksler mellom et stort hushold med mye liv og et lite fellesskap med moren og broren, og bor en uke i et stort hus og en uke i en liten leilighet. Det er ikke bare antall personer, men først og fremst hva slags relasjon de har til hverandre som farger forståelsen av å være hjemme. Fortellingene viser at de ikke har entydige og foreskrevne forståelser av hva slags relasjon de skal utvikle, og relasjonene endrer seg gjerne over tid. Særlig den første tiden etter at det kommer inn en eller flere nye personer, må barnet finne ut hva slags relasjon dette skal og bør være, og hvor like og forskjellige de skal være, sammenlignet med de biologiske båndene og de kulturspesifikke forventningene knyttet til disse. Anette beskriver hvordan hun opplevde den første tiden med en stemor og stesøster.

Ja, jeg var veldig opptatt av at hun ikke skulle tro at hun var forelderen min. Så når hun startet å ta den rollen, så var jeg med en gang sånn: Det skal ikke du gjøre! Du skal ikke fortelle meg hva jeg skal gjøre. Det var ikke sånn at jeg ble veldig sint på henne, jeg sa det ikke. Men sa det til mamma og pappa. Fordi, det tok veldig lang tid for meg å bli trygge på dem. Jeg var utrygg på dem, og da turte jeg ikke å fortelle dem hvordan, sånne ting.

Hun vil ikke at stemoren skal gå inn i foreldrerollen, og er utrygg på hva slags relasjon hun skal ha både til stemoren og stesøstera, men dette endrer seg. Ofte får dette uttrykk ved at informantene bruker navnet på partneren i stedet for å si stemor/far. De blir personer for dem som de får et særlig forhold til, som ikke passer inn i negative eller uklare forestillinger om stemor/far.

Andreas for eksempel forteller at det alltid var faren som var omsorgspersonen hjemme hos ham, mens farens yngre partner aldri tok et slikt ansvarsforhold overfor ham. Han reflekterer over hvordan relasjonen har blitt: «Det hadde vært veldig hyggelig hvis hun gjorde det, hvis hun faktisk hadde tatt sånn grep som en omsorgsperson for meg. Men det har ikke vært et problem som jeg har tenkt på, og virkelig har villet endre på.» Relasjonen ble farget av at stemoren var betraktelig yngre enn faren, og at han selv var i tenårene da hun kom inn i familien. I tillegg hadde han og faren allerede utviklet et tett og mangefasettert far-sønn forhold. Faren var dessuten mye til stede hjemme, han var opptatt av å lage mat og gjøre det trivelig hjemme, og å være delaktig i sønnens aktiviteter og prestasjoner. Også andres beretninger viser at alder, og tidspunktet hvor den nye partneren kommer inn i familien, er vesentlig for hva slags relasjon de får. Bjørnar (18 år) forteller for eksempel om relasjonen til stefaren som han har bodd sammen med siden han gikk i småskolen. «Stefaren min har jeg veldig god kontakt med, han er nesten faren min.» Han har et langt mer komplekst forhold til stemoren. «Jeg vet ikke helt om hun later som at hun vil meg vel, men at hun på innsiden egentlig er litt imot at pappa har et barn uten henne. Hun skal alltid kommentere og nevne hva jeg ikke er flink til, og hva jeg burde jobbe videre med.» Det vanskelige forholdet han har til stemor, har stor innvirkning på følelsen av å være hjemme hos faren. Å føle seg usikker på relasjonen og oppleve manglende anerkjennelse er lite forenlig med trygge familierelasjoner og hjemlige verdier som «fred og ro», slik Gullestad (1984; 1989) finner i sine analyser av hjem.

Høye og lave dørterskler

Vi har sett hvordan materialitet, temporalitet og relasjoner som var det Jenny trakk fram som betingelser for å oppleve hjemlighet, er sammenvevde. Fortellingene antyder hvordan barna tilpasser seg foreldrenes liv, organisering og nyfamilier, men også hvordan de gis handlingsrom og muligheter innenfor disse rammene. Erfaringene utdype hvordan hjem blir formet som sted, tid og relasjoner, hvor disse forholdene gjensidig påvirker hverandre og endrer seg ettersom tiden går. Avslutningsvis vil vi trekke fram et aspekt som kommer fram i beskrivelsene over, men som med en samlet drøftelse kan utdype et tema som også Marianne Gullestad var opptatt av. Dette gjelder hvordan hjemmet formes også av grensedragningene mellom og innen hjem. Dette blir særlig synlig for barn med to hjem.

Gullestad (1989; 1992) viser til distansering som en måte å dra symbolske grenser som markerer avstand og skillelinjer for hvem som tilhører og hvem som ikke tilhører, og dette gjelder også for hjem. Hun bruker bildet «å krysse hjemmets dørstokk» og kobler grensedragninger sammen med ideene om utilnærmedelighet, uavhengighet og kontroll over eget liv. Dette åpner for mer finmaskede analyser av flertydighet i tilhørighet og fellesskap. Vi har allerede sett hvordan grensemarkeringer forekommer *innad* i hjemmet, slik særlig Birgit forteller om. Oppussingsprosjektet viser at hun ikke regnes med, og blir delvis utestengt fra fellesskapet. Hun opplever også dette gjennom ikke å bli inkludert i hverdagsrutinene. Relasjonelle grensemarkeringer kan også være viktig for barna, for eksempel kommer dette fram i hvordan Anette skiller mellom moren og stemoren den første tiden: «Jeg var veldig opptatt av at hun ikke skulle tro at hun var forelderen min.» Forholdet til stemoren blir etter hvert mer avklart, hvor grensene blir mindre betydningsfulle etter hvert som hjemmet som fellesprosjekt, slik Mary Douglas (1992) forstår det, blir mer inkluderende og gjensidig. Anette utvikler tillitsfulle bånd til nye familiemedlemmer. For andre oppstår nye grensetrekninger, slik Bjørnar og Jenny forteller om, når familien utvides eller når de som ungdommer ser seg selv og relasjoner på nye måter. Den relasjonelle avstanden forblir symboltung. Grensedragninger blir således en viktig del av det sosialt dynamiske rommet hvor barna forhandler om relasjonell tilhørighet som går ut over biologiske kategorier (Carsten, 2000).

Forståelser av hjem skapes også gjennom hva som kjennetegner relasjonen mellom mamma-hjemmet og pappa-hjemmet. Hjemmene er farget av mors og fars personlighet, preferanser og hushold, og gjennom stadige vekslings av bosted kan kontraster mellom foreldrene bli tydeligere for barnet. Det er heller ikke så uvanlig at det utvikler seg skarpe symbolske grenser mellom hjemmene gjennom konfliktfulle forhold foreldrene imellom.

Det kan oppstå betente grensedragninger om tilhørighet og stillingstaking i konflikter.

Vi finner også innsats fra både barn og foreldre for å opprettholde enheten mellom morfar-barn på tvers av to hjem. De biologiske båndene gis et felles innhold på tvers av andre skillelinjer. Flere forteller om ordninger, hvor de symbolsk «trør over dørstokken» hos hverandre for å opprettholde kontinuitet og familietilhørighet på tvers av sted. Barn forteller for eksempel om felles «hentemiddag» med begge foreldrene den dagen i uka de forflytter seg, felles julefeiring eller feriereise. At de framhever fravær av konflikt foreldrene imellom, kan være symbolsk uttrykk for at de ønsker å høre sammen på tvers av sted. Foreldrenes intensjoner om å ha samme standarder og rutiner viser til det samme. At biologiske søsken forflytter seg samtidig er også en måte barn opplever kontinuitet i relasjonelle bånd på tvers av sted. Barn kan dessuten selv velge stadig å trør over hver av dørstokkene, slik f.eks. Andreas forteller. Han stikker stadig innom morens leilighet i løpet av perioden han er hos faren for å gjøre lekser i ro og fred. Også ved at de bor like mye hos hver av foreldre likestiller de foreldrene, og skiller ikke mellom dem. I dette ligger det en forståelse av at forfordeling ville kunne oppfattes som en grensemarkør, at de tilhører det ene hjemmet framfor det andre.

Tilgjengelighet kommer også fram gjennom oppfordringer barna får om å ringe eller sender meldinger og bilder. Mobilen blir et bindemiddel på tvers av sted. Mange forteller samtidig at de kontrollerer informasjonsflyt mellom stedene, for eksempel hva de synes de kan fortelle mor om hendelser og gjøremål hos far og omvendt. De er bekymret for ensomheten som den av foreldrene som de ikke til enhver tid er sammen med, kan oppleve. Det skimtes dermed stadige bruddflater i fortellingene deres om et fellesskap på tvers av hjemmene. Tross det symbolske båndet som omslutter begge hjemmene, blir det gjennom hverdagslivets praksis tydelig for barna hvem som hører til og hvem som ikke hører til.

I Gullestads (1989; 1992) drøfting av symbolske grenser relatert til hjem knytter hun dørstokken særlig til kontroll over privatlivet og uavhengighet. Hjemmets private sfære framstilles som en viktig skanse opp mot staten og det offentlige. Dette knytter an til en idealisert forståelse av hjem basert på binære opposisjoner som offentlig/privat og arbeid/fritid (se f.eks. Mallett, 2004). Flere har kritisert Gullestads argumentasjon for dette skillet, der hun ikke tar høyde for hvordan det offentlige også former det private (se f.eks. Vike, 2013; Bruun et al., 2011). Dette er også et velkjent argument innen kjønnsforskningen (se f.eks. Solheim, 1998). I vår studie er det særlig relevant å se hvordan familiepolitikken, med tydelige normer for hvordan delt bosted bør praktiseres, former barns erfaringer av hjem. Vi gjenfinner idealer om like rettigheter til begge foreldrene, løsninger basert på barnets beste og vektlegging av barnets medvirkning, slik dette er nedfelt i barneloven og i relaterte offentlige dokumenter (se f.eks. BLD, 2016a; 2016b). Dette kommer blant annet fram i informantenes anbefalinger om å velge bo-ordning etter foreldres samlivsbrudd for en tenkt venn. Argumentene til grunn for anbefalingene så vel som deres begrunnelser for hvorfor de selv har de bo-ordningene de har, gjenspeiler politiske diskurser. Informantene har snappet opp momenter fra diskursene om barnerettigheter og likestilling, og disse blir referanser når de selv snakker om egne erfaringer, slik vi har sett i flere av sitatene. De har klare forventninger til medbestemmelse, autonomi og anerkjennelse som selvstendige individer, fordringer til barn og deres posisjon i samfunnet slik de møter dette blant annet i skolen og i medias barneprogrammer (Berman, 2019; Lidén, 2007; se også Hennem, 2002). Dette er et av de områdene som får fram idealer, men også spenninger og dilemmaer i samtidens forståelser av hjem, familie og fellesskap. Vi finner det ikke bare i begrunnelsene for hvorfor informantene gjør som de gjør, men også i hvordan spesifikke utforminger av hverdagslivets organisering og praksis gir erfaringer som former deres subjektivitet, preferanser og ferdigheter. Som vi så da Andreas reflekterte over hva det vil si å være delebarn, trekker han fram en form for selvstendigjøring som kommer med å ha to hjem: «Vi forholder oss til foreldrene våre som individer på en helt annen måte enn det jeg tror de som har foreldre som er sammen, gjør, fordi man forholder seg til en av gangen.» Jenny forteller hvordan det å veksle mellom to hjem har preget henne: «Man får mer erfaring enn andre, og man vokser opp litt fortere.» Hun forklarer det med at hun har tatt mer hensyn og ansvar enn det hun ser hos venner som vokser opp med begge foreldrene.

Avsluttende refleksjon

Delebarnas fortellinger om hjem to steder kaster lys over idealer for, men også grensdragninger mellom hjem, familie og tilhørighet. Hjem manifesteres gjennom spesifikke kombinasjoner av materialitet, temporalitet og relasjoner. Mens hjem ofte blir framstilt som et sammenbindende prosjekt, finner vi ambivalens i tilknytningsformer og virksomme symbolske grenser for hvem som hører til. Særlig for ungdom er hjemmet forbundet med ambivalens og refleksivitet, vilkår som former deres subjektivitet så vel som posisjonen i fami-

lien. Informantene i denne studien er del av en pionergenerasjon med delt bosted, med begrensede forbilder og språk for å snakke om erfaringene sine. Narrativene de bruker om delt bosted gjenspeiler forståelser og begreper fra samtidens normer for likestilling og rettighetstenkning. Dette er et av flere uttrykk vi finner for hvordan det offentlige er til stede i hjemmet. Mer enn å se hjem som en atskilt privatsfære, slik Gullestad argumenterte for, får vårt materiale nettopp fram hvordan hjem som sted og sosial organisasjon er innvevd i det offentlige.

Referanser

- Andersen, A. (2005). *Menn skaper rom for foreldreskap og familie: Farskapets betingelser i en heteronormativ kultur* (Doktoravhandling). NTNU, Trondheim.
- Barne- og likestillingsdepartementet (BLD). (2016a). Prop. 161 L (2015–2016) – *Endringer i barnelova mv. (likestilt foreldreskap)*.
- Barne- og likestillingsdepartementet (BLD). (2016b). Meld. St. 24 (2015–2016) – *Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter*.
- Berman, R. (2019). *Barns röster om vevselvis boende: Vardagsliv, familjepraktiker och nära relationer* (Doktoravhandling). Universitetet i Göteborg, Göteborg.
- Bruun, M.H., Jacobsen, G.S. & Krøijer, S. (2011). Introduction: The concern for Sociality – Practicing Equality and Hierarchy in Denmark. *Social Analysis*, 55(2), 1–19. <https://doi.org/10.3167/sa.2011.550201>
- Carsten, J. (2000). *Cultures of Relatedness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carsten, J. (2004). *After Kinship*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Douglas, M. (1992). The Idea of a Home: A Kind of Space, *Social Research*, 58(1), 287–307.
- Folkhelseinstituttet. (pågående). FamilieForSK-studien. Hentet fra: <https://www.fhi.no/studier/familieforsk/>.
- Gubrium, J.F. & Holstein, J.A. (2009). *Analysing narrative reality*. New York: Sage.
- Gulbrandsen, L.M., Seim, S. & Ulvik, O.S. (2012). Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. *Sosiologi i dag*, 42(3–4), 54–78.
- Gullestad, M. (1975). *Livet i en gammel bydel: Analyse av rekruttering og sosial organisasjon i et eldre sentralt boligområde* (Magisteravhandling). Universitetet i Bergen, Bergen.
- Gullestad, M. (1984). *Kitchen-Table Society: A Case Study of the Family Life and Friendships of young Working-class Mothers in urban Norway*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. (1989). *Kultur og hverdagsliv*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. (1992). *The art of Social Relations: Essays on Culture, Social Action and Everyday Life in Modern Norway*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Haugen, G.M.D. (2010). Children's Perspectives on Everyday Experiences of Shared Residence: Time, Emotions and Agency Dilemmas. *Children and Society*, 24(2), 112–122. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2008.00198.xView>
- Hennum, N. (2002). *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder. Om å være mor og far for norsk ungdom* (Doktoravhandling). NTNU, Trondheim.
- Howell, S. & Melhuus, M. (2001). *Blod – tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Kitterød, R. H., Lidén, H., Wiik, K, Aa, & Lyngstad, J. (2016). Delt bosted for barn etter samlivsbrudd – en praksis for folk flest? *Sosiologisk tidsskrift*, 24(1), 27–50. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2928-2016-01-02>
- Lidén, H. (2005). *Mangfoldig barndom. Hverdagskunnskap og hierarki blant skolebarn*. Oslo: Thesis Unipax.
- Lidén, H. og Kitterød, R. H. (2019). *Delt bosted: Barns perspektiv og utfyllende kunnskap*. ISF rapport 2019:3. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Mallett, S. (2004). Understanding home: a critical review of the literature. *The Sociological Review*, 52(1), 62–89. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954x.2004.00442.x>

- Olwig, K.F. & Gulløv, E. (2003). Towards an anthropology of children and place. I K.F. Olwig & E. Gulløv (Red.), *Childrens places: cross-cultural perspectives* (s. 1–17). London: Routledge.
- Solheim, J. (1998). *Den åpne kroppen: om kjønnsymbolikk i moderne kultur*. Oslo: Pax.
- Statistisk sentralbyrå. (2019, 25.juni). *Statistikkbanken: Familier og husholdninger*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/06239/>.
- Thomsen, T.L., Bo, I.G. & Christensen, A-D. (2016). Narrativ forskning: tilgange og metoder. I I.G. Bo, A.-D. Christensen, & Thomsen, T.L (Red.), *Narrativ forskning – tilgange og metoder*. København: Hans Reitzels forlag.
- Tuan, Y.F. (1994). Space and Place: Humanistic perspectives. *Progress in Geography* 6, 211–52.
- Vike, H. (2013). Egalitisme og byråkratisk individualisme. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 24(3–4), 181–193.
- Winther, I.W. (2006). *Hjemlighet: kulturfænomenologiske studier*. Aarhus: Aarhus University Press.
- Aarseth, H. (2011). *Moderne familieliv: den likestilte familiens motivasjonsformer* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo, Oslo.